

Władysław Bober

Problematyka wpisu stałego

Palestra 16/6(174), 14-24

1972

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Problematyka wpisu stałego

Obowiązek opłacenia pisma procesowego bez wzywania obciąża wyłącznie adwokata (a nie adwokata-radcę prawnego), jeżeli podlega ono opłacie w wysokości stałej oraz jeżeli nie został złożony wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych. Pismo zwróczne nie wywołuje skutków procesowych i materialnoprawnych, a odrzucenie środka zaskarżenia powoduje prawomocność zaskarżonego orzeczenia.

Od dnia 20 czerwca 1967 r. obowiązuje ustawa z dnia 13 czerwca 1967 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych¹ i rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 czerwca 1967 r. w sprawie określenia wysokości wpisów w sprawach cywilnych². Rozwiązania zawarte w tych aktach normatywnych doczekały się już kilku orzeczeń i uchwał Sądu Najwyższego oraz publikacji teoretycznych³, ale wiele istotnych zagadnień, które wyniknęły na tle stosowania tych przepisów w praktyce sądowej, nie zostało dotychczas w ogóle poruszonych albo też poruszono je tylko marginesowo i w sposób niewyczerpujący. Do takich zagadnień należy problematyka związana z przepisami regulującymi wysokość i sposób uiszczania wpisu stałego. Opracowanie niniejsze jest więc próbą zebrania tych problemów oraz wskazania, jakie konsekwencje prawne pociąga za sobą określone uregulowanie kwestyjnych zagadnień.

1. Opłaty sądowe, którymi są wpis i opłata kancelaryjna — podobnie jak opłaty skarbowe — zawierają w sobie element odpłatności za świadczone ze strony Państwa usługi w postaci wymiaru sprawiedliwości i dlatego interesy sądownictwa oddziałują nie tylko na wysokość tych opłat, ale również na sposób ich uiszczania. Z tego punktu widzenia rozróżnia się:

- a) wpis stosunkowy, którego wysokość zależna jest od wartości przedmiotu sprawy (art. 30 ustawy),
- b) wpis o określonej dolnej i górnej granicy (art. 32 ustawy),
- c) wpis stały, którego wysokość określa w poszczególnych rodzajach spraw rozporządzenie (art. 37 ustawy).

Z cytowanych przepisów wynika ponadto, że aczkolwiek wpis stosunkowy sta-

¹ Dz. U. Nr 24, poz. 110 (ustawa ta będzie zwana dalej w skrócie „u. o k.s.” lub wprost „ustawą”).

² Dz. U. Nr 24, poz. 111; zmiana: Dz. U. z 1971 r. Nr 12, poz. 120 (rozporz. to będzie zwane dalej w skrócie „rozp.” lub „rozporządzeniem”).

³ W zakresie opłat sądowych ukazały się dotychczas następujące publikacje: B. Budzyn: Koszty sądowe w sprawach cywilnych, ZPP 1968; B. Dobrzański i K. Kołakowski: Głosy do uchwały SN z dnia 1.III.1968 r. III CZP 10/68 w sprawie wysokości wpisu stosunkowego od wniosku o dział spadku połączonego z wnioskiem o zniesienie współwłasności, NP 1969, nr 9, s. 1431; K. Kołakowski: Glosa do uchwały SN z dnia 13.VIII.1969 r. III PZP 21/69 w sprawie wpisu stosunkowego od sprzeciwu w postępowaniu upominawczym, NP 1971, nr 4, s. 632; S. Rudnicki: Akty prawne normatywne dotyczące kosztów sądowych, Informacja Prawnicza nr 7—8, s. 24; M. Wilewski: Odrzucenie nie opłaconej rewizji cywilnej mimo nadania jej biegu, NP 1971, nr 3, s. 422.

nowi regułę, to jednak stosowanie jej jest wyłączone, ilekroć przepis szczególnie przewiduje wpis stały lub wpis o określonej dolnej i górnej granicy.

W postępowaniu procesowym obowiązuje w zasadzie wpis stosunkowy i wpis o określonej dolnej i górnej granicy. Wyjątkowo stosuje się wyłącznie wpis stały od:

- 1) powództwa w sprawach o naruszenie posiadania — w kwocie 200 zł⁴,
- 2) powództwa o opróżnienie lokalu mieszkalnego — w kwocie 200 zł⁵,
- 3) powództwa o opróżnienie lokalu użytkowego — w kwocie 500 zł,
- 4) wniosków w sprawach podlegających rozpoznaniu przez sąd polubowny — w kwocie 100 zł (§ 15 rozporządzenia) i
- 5) wniosku o przeprowadzenie postępowania pojednawczego — w kwocie 50 zł (§ 4 rozporządzenia).

Również należy się w tych sprawach i w tej samej wysokości co od powództwa wpis stały od powództwa wzajemnego, interwencji głównej, rewizji, skargi o wznowienie i skargi o uchylenie wyroku sądu polubownego, ponieważ wynika to z § 8 ust. 1 w związku z § 15 rozporządzenia. W przeciwieństwie bowiem do uchyłonych przepisów z dnia 30.XII.1950 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych⁶ przepisy u. o k.s. ustalają wzajemną relację pomiędzy wysokością wpisu stałego należnego od powództwa a wpisem przypadającym od innych czynności, w szczególności od środków odwoławczych⁷.

W postępowaniu nieprocesowym obowiązuje zasada, że od wniosku o wszczęcie postępowania nieprocesowego lub samodzielnej części takiego postępowania pobiera się wpis stały w kwocie 100 zł, chyba że przepisy przewidują inną opłatę (§ 17 rozp.) bądź zwolnienie od opłat sądowych.

Również od rewizji i skargi o wznowienie postępowania pobiera się taki sam wpis jak od wniosku o wszczęcie postępowania, a od zażalenia i skargi na czynność państwowego biura notarialnego — połowę tego wpisu (§ 18 ust. 1 rozp.). Jeżeli jednak wniosek o wszczęcie postępowania nie podlega opłacie, to od rewizji i skargi o wznowienie postępowania pobiera się wpis stały w kwocie 100 zł, a od zażalenia — w kwocie 50 zł (§ 18 ust. 2 rozp.).

Ponadto rozporządzenie przewiduje pobieranie wpisu stałego od następujących pism:

- a) od zażalenia na odmowę dokonania czynności przez państwowe biuro notarialne — w kwocie 100 zł (§ 19),
- b) od wniosku o zezwolenie na udzielenie pełnomocnictwa do oświadczenia o wstąpieniu w związek małżeński — w kwocie 2 000 zł (§ 21),
- c) od wniosku o zezwolenie na zawarcie małżeństwa kobiecie nie mającej ukoń-

⁴ Żądanie w procesie posesoryjnym ochrony przed naruszeniem posiadania ze strony kilku osób, dokonany jednym wspólnym działaniem, stanowi jedno roszczenie procesowe skierowane do wszystkich pozwanych, nie jest zaś kumulacją roszczeń. Również żądanie w procesie posesoryjnym zakazania naruszeń i przywrócenia stanu poprzedniego stanowi — wbrew pozorom — jedno tylko roszczenie procesowe, zawierające dwa elementy ochrony posesoryjnej tego samego obiektu w stosunku do tego samego naruszenia (orz. SN z dnia 9.XI.1962 r. II CZ 123/62, OSPiKA 1964, nr 3, poz. 56).

⁵ Od powództwa o opróżnienie (wydanie) lokalu mieszkalnego będącego przedmiotem najmu pobiera się wpis stały określony w § 15 pkt 2 rozp., ponieważ wyłączona jest możliwość pobierania od tych spraw wpisu stosunkowego w wysokości odpowiadającej wartości przedmiotu sporu (uchwała SN z dnia 5.VII.1968 r. III CZP 55/68, OSNCP 1969, nr 7—8, poz. 123).

⁶ Jednolity tekst: Dz. U. z 1961 r. Nr 10, poz. 57 (przepisy te będą zwane dalej w skrócie „p. o k.s.”).

⁷ Uchwała SN z dnia 28.XI.1969 r. III CZP 84/69, OSNCP 1970, nr 7—8, poz. 124.

czonych lat osiemnaście lub mężczyźnie nie mającemu ukończonych lat dwudziestu jeden — w kwocie 500 zł (§ 21¹),

d) od wniosku o zwolnienie cudzoziemca od przedstawienia dowodu zdolności do zawarcia małżeństwa — w kwocie 1 000 zł (§ 21²),

e) od wniosku o wpis prawa własności na podstawie działu spadku lub znieśnienia współwłasności, jeżeli prawa współwłaścicieli lub spadkobierców były wpisane w księdze wieczystej — w kwocie 100 zł (§ 32 ust. pkt 1 i ust. 2),

f) od wniosku o wpis w księdze wieczystej o ubezwłasnowolnieniu lub ogłoszeniu upadłości — w kwocie 100 zł (§ 32 ust. 1 pkt 2),

g) od wniosku o wpis w księdze wieczystej o ograniczeniu rozporządzania nieruchomością lub innym prawem wpisanym — w kwocie 100 zł (§ 32 ust. 1 pkt 3),

h) od wniosku o wpis w księdze wieczystej o zajęciu nieruchomości lub innego prawa wpisanego — w kwocie 100 zł (§ 32 ust. 1 pkt 4),

i) od wniosku o wpisu w księdze wieczystej o zmianie pierwszeństwa prawa wpisanego — w kwocie 100 zł (§ 32 ust. 1 pkt 5),

j) od wniosku o połączenie nieruchomości w jednej księdze wieczystej niezależnie od liczby łączonych nieruchomości — w kwocie 100 zł (§ 32 ust. 1 pkt 6),

k) od wniosku o wydzielenie do nowej księgi wieczystej pewnej części nieruchomości lub lokalu stanowiącego przedmiot odrębnej własności — w kwocie 100 zł (§ 32 ust. 1 pkt 7),

l) od wniosku o wpis w księdze wieczystej nie podlegającego innemu wpisowi przewidzianemu w sprawach z zakresu prawa o księgach wieczystych — w kwocie 100 zł (§ 33),

ł) od wniosku o złożenie wniosku i dokumentów do zbioru dokumentów prowadzonego dla nieruchomości, które nie mają urzędzonych ksiąg wieczystych albo których księgi zaginęły lub uległy zniszczeniu — w wysokości przewidzianej dla wniosku o wpis do księgi wieczystej (§ 32),

m) od wniosku o stwierdzenie nabycia spadku, o uchylenie lub zmianę takiego stwierdzenia albo o wydanie postanowienia uzupełniającego w przedmiocie dziedziczenia gospodarstwa rolnego, przy czym również w wypadku, gdy stwierdzenie nabycia spadku następuje w toku postępowania działowego — w kwocie 100 zł (§ 39),

n) od wniosku o odebranie oświadczenia o przyjęciu lub o odrzuceniu spadku albo o uchyleniu się od skutków prawnych takiego oświadczenia, przy czym również w wypadku, gdy oświadczenie to zostanie odebrane w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku lub w postępowaniu o dział spadku — w kwocie 100 zł (§ 40),

o) od wniosku o odebranie oświadczenia o gotowości prowadzenia gospodarstwa rolnego należącego do spadku, jeżeli oświadczenie takie jest składane oddzielnie od oświadczenia o przyjęciu spadku — w kwocie 100 zł (§ 41).

W postępowaniu zabezpieczającym i egzekucyjnym należy się wpis stały:

a) od wniosku o ponowne wydanie tytułu wykonawczego w zamian utraconego — w kwocie 100 zł (§ 50 pkt 1),

b) od wniosku o nakazanie dłużnikowi wyjawienia majątku — w kwocie 100 zł (§ 50 pkt 2),

c) od skargi na czynności komornika: 1) jeżeli wartość egzekwowanego roszczenia nie przewyższa sumy 3 000 zł lub roszczenie nie ma charakteru majątkowego — w kwocie 50 zł, 2) jeżeli wartość egzekwowanego roszczenia przewyższa sumę

3 000 zł, lecz nie przewyższa 10 000 zł — w kwocie 100 zł, 3) jeżeli wartość egzekwowanego roszczenia przewyższa sumę 10 000 zł — w kwocie 150 zł (§ 52 ust. 1),

d) od zarzutów na opis i oszacowanie nieruchomości — w kwocie 200 zł (§ 52 ust. 2),

e) od skargi na ukaranie grzywną przez komornika — w kwocie 50 zł (§ 52 ust. 3),

f) od skargi na czynność komornika w postępowaniu spadkowym — w takiej samej wysokości jak od skargi na czynność komornika w postępowaniu egzekucyjnym (§ 55).

Wyliczenie powyższe dotyczące wpisu stałego nie jest kompletne, ponieważ zostały tu pominięte pisma podlegające wpisowi stałemu w postępowaniu upadłościowym i układowym oraz pisma, dla których przewidziana jest opłata w wysokości stałej w szczególnych przepisach (art. 49 u. o k.s.) ze względu na ich nader rzadkie stosowanie w praktyce.

2. Zagadnienie charakteru wpisu ma zasadnicze znaczenie w praktyce sądowej ze względu na skutki nieuiszczenia należnej opłaty od pisma wnoszonego do sądu, za które należy uważać wszelkie pisma podlegające opłacie, jak np. pozew, rewidzję, zażalenie, sprzeciw od wyroku zaocznego, zarzuty w postępowaniu nakazowym, interwencję oraz wnioski składane w postępowaniu nieprocesowym i egzekucyjnym, a ponadto wniosek składany ustnie do protokołu (art. 27 ust. 2 u. o k.s.). Stosownie bowiem do art. 17 u. o k.s. pisma wnoszone przez adwokata, które nie są należycie opłacone, należy zwracać bez wezwania do uiszczenia opłaty, jeżeli pismo podlega opłacie w wysokości stałej. Również bez wezwania do uiszczenia opłaty należy odrzucić wnoszone przez adwokata środki zaskarżenia podlegające opłacie w wysokości stałej.

Powołany przepis nie dokonuje żadnej zmiany w istniejącym do niedawna stanie prawnym, gdyż recyduje on art. 137 § 4 d.k.p.c. oraz art. 13 ust. 2 p. o k.s., nadając im jedynie bardziej precyzyjne brzmienie. Ale przepis ten stanowi aktualnie jedyną podstawę prawną w zakresie braku opłat sądowych należnych od pism sądowych, ponieważ zgodnie z ogólnym założeniem, przyjętym przy kodyfikacji prawa procesowego cywilnego, przepis art. 130 k.p.c. normuje wyłącznie kwestię usuwania braku warunków formalnych pism procesowych.⁸

Ostrze przepisu art. 17 u. o k.s. jest zwrócone niewątpliwie przeciwko adwokatom, którzy obowiązani są znać przepisy o opłatach sądowych, ale zostało ono ograniczone jedynie do nielicznych i najjaskrawszych wypadków, w których opłata określona jest w wysokości stałej, przez co wszelka możliwość pomyłki w jej obliczeniu jest wyłączona. Przeciż konsekwencje zaniedbania adwckata mogą być bardzo przykre dla strony, zwłaszcza w zakresie upływu terminu przedawnienia i prekluzji lub terminu do wniesienia środka zaskarżenia. Zaniedbania te mogą nawet pociągnąć za sobą roszczenia klienta w stosunku do zespołu adwokackiego. Ale przepis ten jest zarazem wyrazem tendencji przyspieszenia postępowania sądowego, a więc u jego podłoża leżą względy ekonomii procesowej.

3. W praktyce wyłoniła się wątpliwość, czy rygorowi przewidzianemu w art. 17 u. o k.s. podlega również radca prawny wpisany na listę adwokatów, ale nie wykonujący zawodu adwokata, oraz adwokat prowadzący własną sprawę?

Literalne brzmienie cyt. przepisu mogłoby prowadzić do wniosku, że radca prawny-adwokat, chociaż nie wykonuje zawodu adwokata, podlega także sankcji z art. 17 u. o k.s. Takie też stanowisko zajął K. Lipiński, wypowiadając pod rządem

⁸ W. Siedlecki w pracy zbiorowej: Kodeks postępowania cywilnego — Komentarz, 1969, s. 245.

p. o k.s. pogląd, że przepis art. 137 § 4 d.k.p.c. (odpowiednik art. 17 u. o k.s.), który nakazuje zwrócić pismo wniesione przez adwokata, a nie opłacone należycie wpisem stałym bez wzywania do uiszczenia należnej opłaty, odnosi się również do adwokata występującego w charakterze radcy prawnego⁹

Jednakże nowa ustawa o kosztach sądowych pozwala na wysunięcie odmiennej tezy. Przepis art. 28 u. o k.s. nakazuje stosować w postępowaniu dotyczącym kosztów sądowych przepisy kodeksu postępowania cywilnego, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej. Ustawa nie przewiduje jednak odmiennego uregulowania, ponieważ w żadnym przepisie nie ma nawet wzmianki o radcy prawnym. Natomiast kodeks postępowania cywilnego, jakkolwiek zrównuje niejednokrotnie pozycję procesową adwokata i radcy prawnego (np. art. 91, 161 zd. 2), to jednak nie czyni tego generalnie, lecz odnosi się do poszczególnych wypadków, wymieniając każdorazowo w odpowiednim przepisie obok adwokata także radcę prawnego. Oznacza to, że nie jest możliwe odnoszenie tego zrównania także do wypadków, gdy kodeks wymienia tylko adwokata.¹⁰ Z art. zaś 87 k.p.c. w związku z zarządzeniem nr 36 Prezesa Rady Ministrów z dnia 26.IV.1964 r. w sprawie wytycznych dla wykonywania obsługi prawnej jednostek gospodarki uspołecznionej przez zespoły adwokackie¹¹ wyraźnie wynika — w przeciwieństwie do dawnego k.p.c. — że pełnomocnikiem jednostki gospodarki uspołecznionej może być ustanowiony radca prawny oraz adwokat wykonujący zawód w zespole adwokackim.

Ponadto, stosownie do § 7 i 20 uchwały nr 533 Rady Ministrów z dnia 13.XII.1961 r.,¹² począwszy od dnia 1 stycznia 1964 r. adwokat wykonujący praktykę adwokacką nie może być już radcą prawnym. Także art. 70 ustawy z dnia 19.XII.1963 r. o ustroju adwokatury¹³ zakazuje łączenia stanowiska radcy prawnego z wykonywaniem zawodu adwokata.

Wreszcie przyjęcie interpretacji opartej wyłącznie na kryterium formalnym mogłoby prowadzić do niejednolitego traktowania radców prawnych w zależności od tego, czy jest on wpisany także na listę adwokatów. W zasadzie regułą jest, że pisma procesowe w imieniu jednostki gospodarki uspołecznionej podpisują — obok parafy radcy prawnego — osoby upoważnione do reprezentowania tej jednostki, a jedynie wyjątkowo takie pisma procesowe podpisują radcowie prawni jako pełnomocnicy procesowi. W konsekwencji więc radca prawny-adwokat, który występuje w pismach procesowych w imieniu jednostki gospodarki uspołecznionej, podlegałby rygorowi z art. 17 u. o k.s., a w ogromnej większości wypadków taki radca prawny przez umieszczenie jedynie swej parafy na piśmie procesowym uchylałby się od wspomnianego rygoru. Taki dualizm w traktowaniu radcy prawnego-adwokata jest, rzecz jasna, nie do zaakceptowania.

Powyższe rozważania prowadzą zatem do wniosku, że przymiot pełnomocnika procesowego będzie miał decydujące znaczenie dla rozstrzygnięcia omawianego zagadnienia. Jeżeli więc w charakterze pełnomocnika jednostki gospodarki uspołecznionej występuje radca prawny-adwokat, to wówczas do niego nie ma zastosowania przepis art. 17 u. o k.s.

Natomiast zgodzić się trzeba z tezą K. Lipińskiego¹⁴, wyrażoną także pod rządem p. o k.s., że sankcję z art. 17 u. o k.s. stosuje się do adwokata prowadzącego własną

⁹ K. Lipiński: Kodeks postępowania cywilnego — Komentarz, 1961, s. 118.

¹⁰ K. Kołakowski: Niektóre przepisy k.p.c. dotyczące ochrony mienia społecznego w praktyce sądowej, „Zeszyty Problemowo-Analityczne Min. Sprawiedl.", 1966, nr 2, s. 12.

¹¹ M.P. Nr 31, poz. 135.

¹² M.P. Nr 96, poz. 406.

¹³ Dz. U. Nr 57, poz. 309.

¹⁴ K. Lipiński: Kodeks postępowania cywilnego — Komentarz, 1961, s. 118.

sprawę. Celem bowiem omawianego przepisu jest spowodowanie, by składane w sądzie pisma procesowe były należycie opłacone i by można było bez niepotrzebnej zwłoki nadać im właściwy bieg. Chodzi więc o przyspieszenie postępowania i o odciążenie sądów od zbędnej wymiany korespondencji wówczas, kiedy strona procesowa ze względu na kwalifikacje i wykonywany zawód powinna orientować się w podstawowych przepisach prawnych w zakresie uiszczenia wpisu. Ponadto adwokat prowadzący własną sprawę osobiście działa jednocześnie zawodowo jako adwokat, ponieważ wykorzystuje swoje wiadomości i kwalifikacje zawodowe.

4. Kolejnym zagadnieniem, jakie się wyłoniło na tle art. 17 u. o k.s., jest udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy przez pojęcie „środki zaskarżenia” użyte w tym przepisie należy rozumieć również rewizję i zażalenie. Konsekwencją bowiem negatywnej odpowiedzi musiałyby być stanowisko, że środki odwoławcze (rewizja i zażalenie) wnoszone przez adwokata, a nie opłacone należycie wpisem stałym nie podlegają odrzuceniu przez sąd *a limine*, ale dopiero po uprzednim wezwaniu adwokata do uiszczenia należnego wpisu stałego w terminie siedmiodniowym pod rygorem odrzucenia w myśl art. 16 u. o k.s.

Wątpliwość ta powstała dlatego, że kodeks postępowania cywilnego rozróżnia środki odwoławcze (rewizję i zażalenie) i inne środki zaskarżenia (sprzeciw od wyroku zaocznego, sprzeciw od nakazu zapłaty w postępowaniu upominawczym, zarzuty od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym, skargę na czynności komornika i zarzuty przeciwko planowi podziału w postępowaniu egzekucyjnym) oraz że art. 16 ust. 3 u. o k.s. — w przeciwieństwie do art. 17 tejże ustawy — wyraźnie wymienia rewizję i zażalenie obok sprzeciwu od wyroku zaocznego oraz zarzutów od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym.

Rozwiązanie omawianego zagadnienia zależy od prawidłowej wykładni art. 363 § 1 k.p.c., w myśl którego orzeczenie sądu staje się prawomocne, jeżeli nie przysługuje od niego środek odwoławczy lub inny środek zaskarżenia.

Rozróżnienie środków odwoławczych i innych środków zaskarżenia, przyjęte przez kodeks, odpowiada przeprowadzonemu w nauce podziałowi środków odwoławczych na środki odwoławcze w ścisłym i w szerszym tego słowa znaczeniu. Przez środki odwoławcze w szerszym znaczeniu rozumie się wszelkie sposoby, jakie przysługują stronom dla uzyskania uchylecia lub zmiany zapadłego orzeczenia sądowego. Natomiast środki odwoławcze *sensu stricto* zmierzają do zmiany lub uchylecia zapadłego orzeczenia sądowego przez wywołanie wydania orzeczenia sądu wyższej instancji. W ten sposób cechą specyficzną środka odwoławczego w ścisłym znaczeniu (rewizja i zażalenie) jest jego charakter dewolutywny, którego nie mają inne środki zaskarżenia przewidziane w k.p.c.¹⁵ Ale wszystkie te środki odwoławcze (w ścisłym i szerszym znaczeniu) są środkami zaskarżenia, na co wskazuje użycie w art. 363 § 1 k.p.c. słowa „i n n y”, oznacza to bowiem, że poza środkami odwoławczymi *sensu stricto* są jeszcze dalsze środki odwoławcze, które razem wzięte są środkami zaskarżenia.

Skoro zaś stosownie do art. 28 u. o k.s. stosuje się w postępowaniu dotyczącym kosztów sądowych przepisy kodeksu postępowania cywilnego, to przyjmując konsekwentnie należy, że przez środki zaskarżenia wymienione w art. 17 u. o k.s. należy rozumieć środki odwoławcze w szerszym znaczeniu, a więc także rewizję i zażalenie. Gdyby bowiem zamiarem ustawodawcy było wyłączenie spod sankcji tegoż przepisu rewizji i zażalenia, to wówczas musiałyby temu dać odpowiedni wyraz w treści przepisu.

Zauważyć należy, że Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z dnia 26.X.1970 r.

¹⁵ W. Siedlecki: Zarys postępowania cywilnego, 1966 s. 343.

III PZP 7/70¹⁶ oraz w uchwale z dnia 25.IX.1970 r. III CZP 58/70¹⁷ stanął na stanowisku, że rewizja jest środkiem zaskarżenia podlegającym rygorowi z art. 17 u. o k.s.

5. W postępowaniu sądowym występuje najczęściej jedna osoba z jednym roszczeniem przeciwko innej osobie. Ale na gruncie k.p.c. dopuszczalne jest w pewnych sytuacjach łączenie powództw, które może występować w formie czystej kumulacji podmiotowej (jedno roszczenie, kilku powodów lub pozwanych) bądź też w formie czystej kumulacji przedmiotowej (kilka roszczeń, jeden powód i pozwany), bądź wreszcie w formie kumulacji przedmiotowo-podmiotowej (kilka roszczeń, kilku powodów lub pozwanych). Możliwość kumulacji roszczeń nie pozostaje bez wpływu na wysokość opłaty sądowej, ponieważ sam ustawodawca stwarza przepisy zachęcające do kumulacji podmiotowej. Skoro — zgodnie z art. 5 ust. 2 u. o k.s. — pismo wnoszone przez kilka osób podlega jednej opłacie, to w wypadku współuczestnictwa materialnego pobiera się wpis nie według liczby „głów”, ale według liczby pism procesowych podlegających opłacie w zależności od wartości przedmiotu sprawy (wpis stosunkowy) albo rodzaju sprawy (wpis o określonej dolnej i górnej granicy) bądź od charakteru sprawy (wpis stały). W wypadku bowiem kumulacji powództw (roszczeń procesowych) art. 21 k.p.c. przewiduje sposób obliczania wartości przedmiotu sporu. W drodze analogii przyjęć należy, że kumulacja powództw czy wniosków, od których pobiera się wpis stały, powoduje pobranie od pozwu czy wniosku obejmującego skumulowane roszczenia odpowiedniej wielokrotności wpisu stałego czy też kilku różnych wpisów.

Jeżeli kilka osób w jednym pozwie dochodzi jednego roszczenia procesowego, a chodzi o powództwo podlegające opłacie wpisu stałego, to pobiera się jeden wpis. Jeżeli natomiast pozew zawiera np. dwa roszczenia procesowe (dwa powództwa), pobiera się dwa wpisy. W obu wypadkach ani liczba powodów, ani liczba pozwanych nie ma żadnego wpływu na wysokość opłaty od pozwu. Jeżeli wszyscy pozwani w sprawie, w której przedmiotem zaskarżenia jest rozstrzygnięcie o jednym roszczeniu, złożą w jednym piśmie wspólną rewizję, pobiera się jeden wpis. Gdyby w tej samej sprawie każdy z pozwanych złożył odrębną rewizję, opłacie wpisu stałego podlegałaby każda rewizja z osobna.¹⁸ Wynika to z art. 5 ust. 2 u. o k.s., który nie uzależnia wysokości wpisu od liczby osób występujących po stronie powodowej bądź po stronie pozwanej, ponieważ o wysokości opłaty sądowej decyduje liczba pism i liczba roszczeń procesowych (z wyjątkiem współuczestnictwa formalnego).

Na tle kumulacji roszczeń procesowych wyłoniło się w praktyce zagadnienie, jak powinien postąpić sąd, jeżeli pozew wniesiony przez adwokata a obejmujący roszczenia podlegające dwóm różnym wpisom, z których jeden jest określony w wysokości stałej, nie został w ogóle opłacony (np. pozew o eksmisję i zapłatę czynszu).

Zagadnienie to zostało wyjaśnione przez Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 13.X. 1971 r. III CZP 62/71¹⁹, według której do pism procesowych (np. pozwu, rewizji) zgłaszanych przez adwokata i obejmujących roszczenia, z których jedno podlegają opłacie wpisu stałego, a drugie opłacie wpisu stosunkowego, przepis art. 17 u. o k.s. nie ma zastosowania.

Natomiast w razie częściowego opłacenia pisma (środka zaskarżenia) podlegającego dwóm różnym wpisom powinno się uiszczyć opłatę „zaliczyć” przede wszyst-

¹⁶ OSNCP 1971, nr 4, poz. 62.

¹⁷ OSNCP 1971, nr 9, poz. 146.

¹⁸ Orz. SN z dnia 9.XI.1962 r. II CZ 123/62, OSPiKA 1964, z. 3, poz. 56.

¹⁹ Biuletyn SN nr 12 z 1971 r., poz. 210.

kim na wpis stały od roszczenia podlegającego takiemu wpisowi, a co do dalszego roszczenia, dla którego przewidziany jest inny wpis, powinno się wezwać adwokata do uiszczenia stosownego wpisu.

W razie częściowego opłacenia pisma (środka zaskarżenia) podlegającego opłacie w wysokości stałej, należy uiszczoną opłatę „zaliczyć” na wpis stały od pierwszego roszczenia, a co do dalszych roszczeń podlegających również wpisom stałym powinno się uznać pozew za zwrócony, a środki zaskarżenia za odrzucone (np. wniosek o stwierdzenie nabycia spadku po A i B, opłacony jedynie kwotą 100 zł, powinien być rozpoznany co do stwierdzenia nabycia spadku po A, natomiast wniosek o stwierdzenie nabycia spadku po B powinien być uznany za podlegający zwróceniu).

Problemów powyższych nie będzie przy współuczestnictwie formalnym. Jeżeli bowiem powodowie związani tylko współuczestnictwem formalnym wnoszą jeden pozew, to każdy z nich występuje samodzielnie, mogąc dochodzić swojego roszczenia w odrębnym procesie, i dlatego każdy współuczestnik powinien uiścić opłatę samodzielnie stosownie do swego roszczenia. Podobnie gdy kilku pozwanych związanych współuczestnictwem formalnym wniosie środek zaskarżenia, chociażby w jednym piśmie, to wówczas każdy z nich uiszcza oddzielny wpis stosownie do swego zobowiązania.²⁰ Pismo wniesione przez adwokata w imieniu kilku współuczestników i nie opłacone w pełnej wysokości wpisem stałym odniesie skutek tylko w stosunku do tych współuczestników, którzy uiścili należny wpis stały stosownie do swego roszczenia czy zobowiązania.

6. W myśl art. 15 u. o k.s. opłatę sądową należy uiścić przy wniesieniu do sądu pisma podlegającego opłacie. Jednakże uiszczenie przez adwokata wpisu stałego od środka zaskarżenia po wniesieniu tego środka, ale przed upływem terminu do jego wniesienia, jest prawnie skuteczne.²¹ Jeżeli zaś pismo podlegające opłacie sądowej zawiera wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, zwrot pisma lub odrzucenie środka zaskarżenia z powodu nieopłacenia może nastąpić dopiero po uprawomocnieniu się postanowienia odmawiającego zwolnienia od kosztów.²²

W związku z tym powstaje potrzeba rozważenia, czy sąd może na mocy art. 17 u. o k.s. zwrócić pismo lub odrzucić środek zaskarżenia, wnoszone przez adwokata a podlegające opłacie w wysokości stałej bez wzywania do uiszczenia opłaty, jeżeli wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych został oddalony.

Możliwe są tu do pomyślenia dwa następujące rozwiązania:

a) strona bez osobnego wezwania powinna do dnia prawomocności postanowienia oddalającego jej wniosek o zwolnienie od kosztów uiścić wpis stały od pisma podlegającego opłacie w wysokości stałej albo

b) po prawomocnym oddaleniu wniosku strony o zwolnienie jej od kosztów sądowych przewodniczący powinien wezwać adwokata wnoszącego pismo, aby pod rygorem zwrotu pisma lub odrzucenia środka zaskarżenia uiścił należną opłatę w terminie siedmiodniowym od dnia doręczenia wezwania, a w razie bezskutecznego upływu tego terminu sąd powinien zwrócić pisma albo odrzucić środek zaskarżenia.

Ad a). Zwolnienia od kosztów sądowych można żądać najpóźniej jednocześnie ze złożeniem pisma podlegającego opłacie sądowej, i do czasu prawomocnego załatwienia wniosku nie może nastąpić zwrot pisma lub odrzucenie środka zaskarżenia

²⁰ Art. 5 ust. 2 ustawy i aktualne nadal postanowienie Sądu Wojewódzkiego w Poznaniu z dnia 16.VI.1966 r. III Cz 345/66, OSPiKA 1967, z. 4, poz. 105.

²¹ Uchwała SN z dnia 25.IX.1970 r. III CZP 58/70, OSNCP 1971, nr 9, poz. 146.

²² Orz. SN z dnia 15.X.1945 r. C II 772/45, PiP z 1945 r., nr 4, s. 128 i orz. SN z dnia 18.VII.1956 r. 4 CZ 131/56, RPE 1958, nr 1, s. 14.

z powodu nieuiszczenia wpisu stałego. Można zatem przyjąć, że strona otrzymawszy odmowne postanowienie ma możliwość w ciągu siedmiu dni albo wnieść zażalenie, albo uiścić należną opłatę. Strona nie jest więc postawiona w sytuacji „podbramkowej”. Gdyby jednak strona działająca przez adwokata wniosła zażalenie na odmowę zwolnienia od kosztów, to musiałaby wówczas albo osobiście, albo przez adwokata dowiadywać się w sądzie zażaleniowym o sposobie załatwienia jej zażalenia, aby nie przeoczyć dnia ewentualnego oddalenia jej zażalenia na posiedzeniu niejawnym i dokonać w tym dniu zapłaty należnego wpisu stałego.

Przeciwko tego rodzaju rozwiązaniu można wysunąć argument, że jest ono życiowo nierealne, szczególnie w wypadku znacznej odległości miejsca zamieszkania strony lub adwokata od siedziby sądu zażaleniowego, a ponadto jest ono niezgodne z duchem polskiego procesu cywilnego, dążącego do unikania zbędnego formalizmu tam, gdzie prowadziłyby on do pozbawienia strony możliwości dochodzenia swoich roszczeń. Zgodnie z tą tendencją nawet przepisy ustawy, które wprowadzają surowe wymagania niezbędne do dokonania określonych czynności procesowych, powinny być stosowane w sposób chroniący uzasadnione interesy stron.

Ad b). Ustawa o kosztach sądowych — jak to wynika z jej art. 1 i 5 — określa zasady i tryb pobierania tych kosztów, siłą rzeczy więc jest to ustawa o charakterze kazuistycznym. Taki charakter tej ustawy powoduje, że jej przepisy powinny być tłumaczone ściśle, tj. bez posługiwania się wykładnią rozszerzającą.

Również z art. 15 i 16 u. o k.s. wynika, że regułą jest uiszczenie opłaty sądowej w dniu wniesienia pisma do sądu bądź w ciągu siedmiu dni od dnia wezwania sądowego, które powinno być skierowane do strony nawet po doręczeniu jej odpisu postanowienia o odmowie zwolnienia od kosztów. Wyjątkiem od tej reguły jest przepis art. 17 tej ustawy, mający zastosowanie wówczas, gdy pismo jest wnoszone przez adwokata i podlega opłacie w wysokości stałej. Ale przepis ten — wobec braku odpowiedniej dyspozycji — nie ma zastosowania, jeżeli strona reprezentowana przez adwokata zamiast uiszczenia wpisu stałego zażąda, jednocześnie ze złożeniem pisma podlegającego opłacie w wysokości stałej, zwolnienia jej od kosztów sądowych. W tym wypadku brak jest spełnienia się przesłanki ustawowej, że pismo nie jest należycie opłacone, i dlatego przepis art. 17 u. o k.s. nie może mieć zastosowania do takiego pisma. Możliwość bowiem zastosowania cyt. przepisu do takiego pisma zostaje wyłączona z chwilą złożenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych. W konsekwencji więc w razie prawomocnego oddalenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych przewodniczący powinien postąpić zgodnie z regułą wynikającą z art. 16 u. o k.s. i wezwać adwokata do uiszczenia należnego wpisu stałego w terminie tygodniowym od dnia doręczenia wezwania, a w razie bezskutecznego upływu tego terminu zwrócić pismo lub odrzucić środek zaskarżenia.

W świetle powyższych rozważań można dojść do wniosku, że jedynie to drugie rozwiązanie jest prawidłowe, jako zgodne z zasadami u. o k.s.

7. Stosownie do art. 20 ust. 1 zd. pierwsze u. o k.s. należy stosować odpowiednio dyspozycję art. 17 tej ustawy w razie rozszerzenia lub innej zmiany żądania bez względu na to, kiedy i który sąd (pierwszej instancji czy rewizyjny) dostrzegł brak wpisu należnego od pisma.

8. Zagadnienie skutków prawnych pisma zwróconego z powodu nieuiszczenia opłaty było pod rządem p. o k.s. przedmiotem rozbieżnych poglądów, co znalazło odbicie w doktrynie i orzecznictwie. Sprawą tą zajmował się Sąd Najwyższy i w uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 8.XI.1956 r. 1 CI 30/58²³ ustalił zasadę

²³ OSN 1959, z. III, poz. 61.

prawną, że „pozew przerywa bieg przedawnienia pomimo późniejszego zwrócenia go w trybie art. 137 § 2 d.k.p.c.”. Wynika stąd, że pozew nawet nie opłacony wywoływał skutek prawny w postaci przerwy biegu przedawnienia.

Tę wielce sporną kwestię ustawa rozstrzygnęła wyraźnie, i to odmiennie niż Sąd Najwyższy, mianowicie w ten sposób, że pismo zwrócone z powodu nieuiszczenia opłaty nie wywołuje procesowych i materialnoprawnych skutków, jakie ustawa wiąże z wniesieniem tego pisma do sądu (art. 18). Jednakże słów „pismo zwrócone” nie można rozumieć dosłownie jako rzeczywisty zwrot pisma, ale jako pismo, które powinno być zwrócone, które podlegało zwrotowi, lecz przez przeoczenie czy przewlekłość postępowania ze strony sądu nie zostało faktycznie zwrócone.

W praktyce powstał problem, czy przepis art. 18 u. o k.s. odnosi się również do środków zaskarżenia wnoszonych przez adwokata, a nie opłaconych należycie wpisem stałym?

W tej materii można stwierdzić, co następuje:

Przepis art. 16 i 17 u. o k.s. rozróżnia zwrot pisma i odrzucenie środka zaskarżenia, nie opłaconych należycie, a przepis art. 18 tej ustawy zawiera dyspozycję jedynie co do zwróconego pisma. Ponieważ ustawa ma charakter rygorystyczny, przeto jej przepisy powinny być interpretowane ściśle, tj. bez posługiwania się wykładnią rozszerzającą. Sformułowanie art. 18 cyt. ustawy, zbieżne z brzmieniem art. 130 § 2 zd. drugie k.p.c., może być zatem tłumaczone tylko w tym sensie, że jedynie pismo zwrócone nie wywołuje skutków prawnych. Gdyby dyspozycją tego przepisu miały być objęte również środki zaskarżenia, to ustawodawca musiałby dać temu wyraz w treści przepisu.

Srodek zaskarżenia jest czynnością procesową, z którą mimo jej wadliwości wiąza się zawsze pewne skutki: czynność taka wywołuje mianowicie reakcję sądu i strony przeciwnej. Sąd także w odniesieniu do czynności wadliwej musi powziąć decyzję, a mianowicie czy czynność tę oddalić lub odrzucić, czy uznać ją za bezprzedmiotową albo też czy zwrócić pismo. Czynność wadliwa jest podstawą takiej decyzji, nie można zatem pojęciowo traktować jej jako niebyłej.

Wadliwa czynność procesowa nie jest nieważna, staje się zaś ona bezskuteczna dopiero wówczas, gdy sąd w granicach przewidzianych w kodeksie postępowania cywilnego odmówi jej skuteczności. Dopóki jednak sąd tego nie uczynił, choćby istniała ku temu podstawa, dopóty czynność wadliwa wywołuje skutek, tak jakby była tej wadliwości pozbawiona. Toteż zwrot pisma w myśl art. 17 u. o k.s. unicestwienia nie czynność, lecz tylko jej skutki w procesie. Nie jest bowiem znana kodeksowi postępowania cywilnego nieważność procesu cywilnego (czy orzeczenia kończącego ten proces) z mocy samego prawa. W szczególności nieważność postępowania w żadnym wypadku nie pozbawia orzeczenia sądowego skutków prawnych *ipso iure*.²⁴ Nieodrzućenie środka zaskarżenia mimo istnienia przesłanek z art. 17 u. o k.s. nie powoduje nieważności lub uchylenia czynności sądu podjętych wskutek wniesienia tego właśnie środka zaskarżenia i dokonanych wbrew temu przepisowi, lecz zobowiązuje sąd do dodatkowego — nawet po ukończeniu sprawy — wymierzenia opłaty i wezwania strony, na którą został włożony obowiązek ponoszenia kosztów, do uiszczenia należnej opłaty, co wynika z art. 20 ust. 2 u. o k.s.

W konkluzji należy dojść do wniosku, że przepis art. 18 u. o k.s. nie odnosi się do środków zaskarżenia.

9. Rewizja wniesiona przez adwokata a podlegającą wpisowi stałemu powinna być odrzucona także przez sąd rewizyjny na mocy art. 17 u. o k.s., ponieważ przepis

²⁴ W. Siedlecki: Nieważność procesu cywilnego, 1965, s. 82.

ten ma zastosowanie ze względu na to, że obowiązek uiszczenia wpisu od rewizji powstał z mocy ustawy, tzn. istniał już w chwili wniesienia rewizji.²⁵

Natomiast błędne wezwanie adwokata wbrew art. 17 u. o k.s. do uiszczenia opłaty stałej i uiszczenia tej opłaty przez adwokata w terminie siedmiu dni od doręczenia wezwania nie sanuje braku pisma. Podlega ono mimo to skutkom przewidzianym w art. 17 tej ustawy,²⁶ ponieważ przepis ten wiąże zarówno strony jak i sąd, niezachowanie go więc powoduje przewidziane w nim konsekwencje, tj. zwrot pisma procesowego lub odrzucenie środka zaskarżenia. W szczególności pismo (środek zaskarżenia) będzie traktowany (jeśli nie nastąpi jego zwrot lub odrzucenie) jako wniesione w dacie spóźnionego dokonania wpłaty wpisu stałego; wówczas data wniesienia pisma ulega przesunięciu do daty spóźnionego uiszczenia opłaty. Najczęściej ujemne skutki nieuiszczenia wpisu stałego uwydatniają się przy środkach zaskarżenia, ponieważ wskutek tego uchybienia środek zaskarżenia będzie traktowany jako wniesiony w dacie spóźnionego dokonania wpłaty, a więc z reguły po terminie ustawowym. Dlatego strona może się domagać wówczas przywrócenia terminu do wniesienia środka odwoławczego.²⁷

10. Na zarządzenie przewodniczącego sądu co do zwrotu pisma nie opłaconego należyte oraz na postawienie sądu o odrzuceniu z powodu nieuiszczenia należnej opłaty od rewizji, zażalenia, sprzeciwu od wyroku zaocznego lub zarzutów od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym przysługuje zażalenie (art. 22 ustawy). Zażalenie to jest wolne od opłaty sądowej, ponieważ użyte w art. 23 u. o k.s. określenie wypadków zwolnienia od opłat sądowych od zażalenia, „dotyczące wyłącznie wysokości opłaty”, należy rozumieć w ten sposób, że zwolnienie od opłat dotyczy również zażalenia zwalczającego samą zasadę opłaty sądowej. Inna bowiem będzie z reguły wysokość opłaty sądowej przy wpisie stosunkowym, a inna przy wpisie stałym.

²⁵ Uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów SN z dnia 26.X.1970 r. III CZP 7/70, SNCP 1971, nr 4, poz. 62 oraz M. Wilęwska: Odrzucenie nie opłaconej rewizji cywilnej mimo nadania jej biegu, NP 1971, nr 3, s. 425.

²⁶ Orz. SN z dnia 11.IX.1946 r. C I 379/46, ZO 1947, z. 2, poz. 43.

²⁷ Orz. SN z dnia 12.VII.1957 r. I CZ 131/57, OSPiKA 1958, z. 4, poz. 103.

JANINA KRUSZEWSKA

Nagrody jubileuszowe za wieloletnią pracę

Autorka przedstawia uprawnienia pracowników jednostek gospodarki społecznej do nagród jubileuszowych za wieloletnią pracę. Jednocześnie Autorka poddaje krytyce interpretację ograniczającą pojęcie ciągłości pracy w odniesieniu do tych uprawnień.

Okres dwudziestopięcioletnia PRL zbiega się z narastającą rzeszą pracowników, którzy przez swoją wieloletnią nieprzerwaną pracę wnieśli wkład w odbudowę gospodarki narodowej, przyczynili się do rozwoju sił wytwórczych i do podniesienia dochodu społecznego i nabyli dzięki temu prawo do nagród jubileuszowych.